

Shab-Buchynska T.J. The restriction of the principle of freedom in the adhesion contract

The article deals with the content of the principle of freedom of contract and its impact on the adhesion contracts, that is contracts, the terms of which are set by one of the parties in the secures or other standard forms which can be concluded only by joining the other party to the proposed treaty as a whole (ch. 1, Art. 634 Civil Code of Ukraine). The restriction of the principle of freedom of the adhesion contract.

However, one of the parties takes clearly advantageous position in relation to its counterpart - the consumer. Today we can see that stronger party in the market is usually monopolist which in his turn limits on contractual freedom of the weaker side.

Therefore, to prohibit the abuse of rights and the regulation of relations between the parties in the submitted article we find out how counterparties are limited to contractual freedom concerning free expression to enter into contractual relations, a side-consumer is limited in determining and defining the conditions of a contract.

Also in the submitted article the author conducts a comparative analysis of the impact of the principle of contractual freedom on the adhesion contracts and public contracts and notes that unlike a public contract, the subjective composition of adhesion treaty is wider.

Indeed, in a public contract one party must be an entrepreneur who takes the responsibility to sell the goods, make works or provide services to anyone who contacts him and in the adhesion contract such counterparty can be any economic entity.

Keywords: freedom of contract, contractual restriction of freedom, accession agreement, the consumer, monopoly, antitrust laws, abuse of the law.

Федорончук А.В.

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ УМОВ ДОГОВОРУ ПРОКАТУ

УДК 347.453.6а

Постановка проблеми. Будь-який цивільно-правовий договір, в тому числі і договір прокату, укладається з певною метою, яка покликана об'єднати зусилля сторін на шляху до досягнення бажаного результату. В цьому сенсі, кожна добросовісно та відповідально виконана умова договору сприяє настанню позитивних правових наслідків. Але на жаль, досить часто в силу різних обставин, сторони не виконують укладений договір або виконують його з порушення умов. Саме в таких випадках прийнято говорити про юридичну договірну відповідальність. На сьогоднішній день правові наслідки порушення умов договору прокату зали-

шилися поза увагою дослідників, а тому дане питання є досить актуальним та потребує глибокого вивчення.

Стан наукової розробки проблеми. Загальнотеоретичні питання договору позички розкриті в працях таких вітчизняних та зарубіжних цивілістів, як: В.В. Мартин, А.А. Телестакова, Н.В. Хачівська, Г.А. Осетинська. Л.Л. Тарасенко, М.І. Брагінський, В.В. Вітрянський, О.С. Йоффе, О.А. Красавчиков, Н.А. Барінов та багато інших.

Мета і завдання статті. Метою та завданнями даної статті є дослідження підстав та порядку притягнення до юридичної відповідальності сторін договору прокату, а також обґрунтування правових наслідків, що настають у випадку порушення чи недотримання умов такого договору однією зі сторін, та аналіз норм цивільного законодавства.

Основний матеріал. Одним із основоположних принципів усіх цивільно-правових договорів є принцип *pacta sunt servanda* (договори повинні дотримуватися). Цей принцип знайшов своє нормативне закріплення як у міжнародному, так і в національному праві. Згідно зі ст. 26 Віденської конвенції про право міжнародних договорів кожен чинний договір є обов'язковим для його учасників і повинен ними добросовісно виконуватися [1]. У національному праві він знаходить свій вияв у ст. 526 Цивільного кодексу (далі - ЦК) України. Відповідно до цієї статті, зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться [2].

Особа, яка порушила умови договору, несе відповідальність за наявності її вини, якщо інше не встановлено договором або законом (ч.1 ст. 614 ЦК України).

Відповідно до Цивільного кодексу України відповідати за порушення договору прокату може як наймач, так і наймодавець. Порушення договору прокату є його невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом самого договору, тобто неналежне виконання (ст. 610 ЦК України).

Правові наслідки порушення умов договору прокату передбачені як Порядком надання у тимчасове користування громадянам предметів культурно-побутового призначення та господарського вжитку (далі Порядок), який затверджений наказом Українського союзу об'єднань, підприємств і організацій побутового обслуговування населення від 16.12.1999 р. № 46, так і главами 51, 58 (параграфи 1,2) ЦК України.

Зважаючи на те, що в Законі України „Про захист прав споживачів” немає спеціальних норм, які б визначали права споживача у разі порушення умов договору про передання майна у користування, в п.2.13. Порядку зазначено, що у пунктах прокату (підприємстві, організації) у зручному для огляді місці повинні бути: витяг із Закону України „Про захист прав споживачів” у частині надання послуг [3]. Отже, можна припустити, що для визначення правових наслідків порушення умов договору, законодавець пропонує використовувати ст. 10 Закону, яка називається „Права споживача у разі порушення умов договору про виконання робіт (надання послуг) [4]. Застосовуючи відповідні норми Закону України „Про захист прав споживачів”, слід пам'ятати, що об'єктом договору прокату є не послуга, а річ, яка надається у тимчасове користування.

Відповідно до п. 4.1. Порядку, у разі порушення наймодавцем і наймачем своїх зобов'язань та вимог діючого порядку надання у тимчасове користування громадянам предметів культурно-побутового призначення та господарського вжитку сторони несуть відповідальність згідно з вимогами цього Порядку, умовами договору прокату та згідно з чинним законодавством.

Окрім того, що поведінка наймача та наймодавця повинна відповідати вимогам Порядку та чинному законодавству, саме умови договору покликані узагальнити наявні підстави договірної відповідальності.

Відповідно до ч.2 ст. 787 ЦК України, договір прокату є договором приєднання. Тому, як правило, більшість типових умов договору прокату формуються на підставі положень закону та інших нормативно-правових актів, які регулюють відносини пов'язані з видачею, користуванням та поверненням речі. Іншими словами,

договір прокату укладений як в усній, так і в письмовій формі, містить умови, які здебільшого дублюють норми законодавства, де наймодавець самостійно визначає умови до приєднання. При цьому наймач не може запропонувати свої умови договору, а приєднується до договору в цілому.

Наймодавець може встановлювати типові умови, які можуть відрізнятися від умов, які містяться в чинному законодавстві. Такі типові умови договору прокату не можуть порушувати прав наймачів, встановлених законом. Відповідно до ч.2 ст. 634 ЦК України, договір приєднання може бути змінений або розірваний на вимогу сторони, яка приєдналася, якщо вона позбавляється прав, які звичайно мала, а також якщо договір виключає чи обмежує відповідальність другої сторони за порушення зобов'язання або містить інші умови, явно обтяжливі для сторони, яка приєдналася. Сторона, яка приєдналася, має довести, що вона, виходячи зі своїх інтересів, не прийняла б цих умов за наявності у неї можливості брати участь у визначенні умов договору.

Згідно ст. 765 ЦК України, наймодавець зобов'язаний передати наймачеві майно у користування негайно або у строк, встановлений договором найму.

В разі невиконання наймодавцем обов'язку щодо передання майна наймачеві, настають правові наслідки передбачені ст. 766 ЦК України. А саме, наймач має право за своїм вибором:

- 1) вимагати від наймодавця передання майна і відшкодування збитків, завданих затримкою;
- 2) відмовитися від договору найму і вимагати відшкодування завданих йому збитків.

Зазначене правило стосується консенсуальних договорів найму [5, с. 110-113], тобто норма даної статті може бути застосована тільки в тому разі, коли договір прокату вже укладений. Оскільки договір прокату може бути також реальним, факт передачі майна наймачеві буде свідчити про момент укладення договору найму, а не про його виконання.

Тому, можлива ситуація, коли домовленість щодо укладення договору прокату існує, але договір не може вважатись укладеним, оскільки наймодавець ще не передав предмет прокату. В да-

ному випадку відсутня можливість передбачити санкції за такі дії наймодавця у договорі, адже фактично таке порушення відбулось до укладення або на стадії його укладення.

Вирішити вказану проблему можна шляхом закріплення в законі (ст. 640 ЦК України) в імперативному порядку обов'язку щодо укладення реальних договорів (в тому числі і договору прокату) на підставі попередньої домовленості між сторонами. Даною домовленістю повинен бути визначений строк для передання майна або вчинення іншої дії необхідної для укладення договору. Якщо наймодавець затримує передання речі, до нього можуть бути застосовані особливі заходи відповідальності, які умовно можна назвати „переддоговірними санкціями”. Вказаний підхід є найбільш доцільним з урахуванням поширеності та суттєвого характеру порушень, що допускаються на стадії укладення договорів [6, с. 191]. Незважаючи на те, що обґрунтування необхідності використання конструкції попереднього договору у схожих ситуаціях досліджувалось і раніше, пропозиції щодо доповнення ст. 640 ЦК України наводяться вперше.

Відповідно до п. 2.8. Порядку, надаючи в тимчасове користування предмети прокату, наймодавець ознайомлює наймача з цим Порядком, попереджує його про відшкодування збитків за псування, втрату предметів або повернення предметів з порушенням визначеного строку і не в комплекті.

Згідно ст. 784 ЦК України, наймач має право вимагати розірвання договору найму, якщо: наймодавець передав у користування річ, якість якої не відповідає умовам договору та призначенню речі. Ця підстава кореспондує положенню ст. 767 ЦК України, яка покладає на наймодавця обов'язок передати річ у користування в комплекті й у стані, що відповідають умовам договору найму та її призначенню. Право наймача конкретизується в п. 3.3. Порядку, в якому йдеться мова про те, що наймач може розірвати договір прокату при невідповідності предмета прокату вимогам нормативної документації, а також санітарним нормам і правилам та правилам електро-пожежної безпеки.

Згідно ст. 773 ЦК України, наймач зобов'язаний користуватися річчю відповідно до її призначення та умов договору. Якщо

наймач користується річчю, переданою йому у найм, не за її призначенням або з порушенням умов договору найму, наймодавець має право вимагати розірвання договору та відшкодування збитків. Це право наймодавця закріплено в п. 2.12. Порядку, в якому зазначено, що наймодавець може пред'явити наймачу вимогу в достроковому поверненні ним предмета прокату, якщо наймач навмисно або з необережності погіршує технічний стан предмета, порушує (пошкоджує) пломби. Використання речі всупереч договору або її призначенню, є також однією із підстав розірвання договору з ініціативи наймодавця, які передбачені ст. 783 ЦК України.

Хоча в Порядку передбачені підстави для дострокового повернення наймодавцю предмета прокату (п. 2.12.), реалізація цього права на практиці є сумнівною. Залишається незрозумілим, яким чином впродовж строку дії договору наймодавець може виявити, що наймач погіршує технічний стан предмета, якщо в нього відсутнє право здійснювати „профілактичний” нагляд за правильністю зберігання, утримання і користування предметом прокату за місцем його знаходження [7, с.43]. Адже, як правило, факт пошкодження речі може бути виявлений тільки при поверненні речі наймодавцю. Безперечно, якщо наймач пошкодив річ, він повинен відшкодувати завдані збитки. Проте наймодавцю не обов'язково чекати моменту, коли наймач поверне річ. На нашу думку, щоб запобігти можливим пошкодженням предмета, а також з метою реалізації права на дострокове повернення предмета прокату, наймодавця слід наділити правом нагляду за правильністю зберігання, утримання і користування предметом прокату. Таке право повинне поширюватися не на усі предмети прокату, а лише на ті, вартість яких є високою, і які передаються у користування на тривалий строк.

Відповідно до ч.3 ст. 767 ЦК України, наймач зобов'язаний у присутності наймодавця перевірити справність речі. Якщо наймач у момент передавання речі в його володіння не переконається у її справності, річ вважається такою, що передана йому в належному стані. Йдеться про виявлення явних недоліків (дефектів речі), що можна виявити шляхом звичайного огляду.

На нашу думку, якщо наймодавець не попередить наймача про особливі властивості та недоліки речі, які йому відомі і які можуть бути небезпечними для життя, здоров'я, майна наймача або інших осіб або призвести до пошкодження самої речі під час користування нею, і якщо вони не будуть виявлені наймачем при перевірці справності речі, а проявляться в період її інтенсивного використання, то в такому разі, за наймачем зберігатиметься право на розірвання договору. В даному випадку слід говорити про приховані недоліки речі. В науковій літературі з цього приводу є думка, що положення ч.3 ст. 767 ЦК України можна застосовувати виключно для перевірки справності речі на наявність явних недоліків. Приховані ж недоліки не завжди можна виявити при огляді речі. У зв'язку з цим, пропонується внести доповнення до чинного законодавства, якими встановити, що у разі виявлення прихованих недоліків в об'єкті найму після його прийняття, наймач має ті ж права, що і у випадку, коли наймодавець гарантує якість речі, переданої у найм [8].

Дійсно, за договором найму наймодавець може гарантувати якість речі протягом всього строку найму (ст. 768 ЦК України). Дана стаття передбачає можливість сторін договору майнового найму покласти на наймодавця обов'язок гарантувати якість об'єкту найму. Взяття на себе додаткового обов'язку гарантувати якість речі, що передається в найм, є правом наймодавця. Таке положення має обумовлюватися сторонами при укладенні договору найму та закріплюватися в самому договорі. Проте договір прокату є договором приєднання, умови якого встановлені однією стороною (наймодавцем), і який може бути укладений лише шляхом приєднання другої сторони (наймача) до запропонованого договору в цілому. Наймач не може запропонувати свої умови. Тому, питання щодо покладення на наймодавця обов'язку гарантувати якість речі, переданої у прокат, не може бути вирішено шляхом домовленості між сторонами.

Оскільки договір прокату в чинному законодавстві розглядається як побутова послуга, для врегулювання відносин застосовуються відповідні положення законодавства про захист прав споживачів в частині надання послуг.

Відповідно до ч.3 ст.10 Закону України „Про захист прав споживачів”, у разі виявлення недоліків у наданій послугі споживач має право на свій вибір вимагати:

- 1) безоплатного усунення недоліків у наданій послугі у розумний строк;
- 2) відповідного зменшення ціни наданої послуги;
- 4) відшкодування завданих йому збитків з усуненням недоліків наданої послуги своїми силами чи із залученням третьої особи;
- 5) реалізації інших прав, що передбачені чинним законодавством на день укладення відповідного договору.

Якщо ж наймач був обізнаний із наявністю недоліків об'єкта найму, але не зажадав їх усунення від наймодавця, він втрачає право на стягнення заподіяного йому збитку.

Отже, умова договору прокату про звільнення наймодавця від відповідальності за шкоду, завдану внаслідок особливих властивостей чи недоліків речі, про наявність яких наймач не був попереджений наймодавцем і про які він не знав і не міг знати, є нікчемною.

За користування річчю наймач повинен своєчасно здійснювати оплату. В протилежному випадку, на підставі п. 3.3. Порядку, за прострочення платежу наймач повинен оплатити вартість прокату згідно з тарифами, які діють на момент сплати платежу, а також пеню для юридичних осіб та суб'єктів підприємницької діяльності в розмірі, установленому договором прокату, але не більше подвійної облікової ставки Національного банку України, що діяла в період, за який сплачується пеня (13%), для фізичних осіб – у розмірі, установленому договором прокату, але не більше облікової ставки Національного банку України (6,5 %).

У разі платежу з незалежних від наймача причин (відрадження, госпіталізація, форс мажорні обставини) оплата за прострочення платежу проводиться за тарифами, що діяли в термін прострочення платежу.

Після закінчення строку прокату наймач повинен повернути взяті на прокат предмети у справному стані, з урахуванням зносу

за період перебування у нього предмета прокату, або у стані, який було обумовлено в договорі.

При поверненні предмета прокату заборгованість з оплати користування предметом прокату разом з пенею сплачується наймачем добровільно, а в разі відмови від оплати ці суми стягуються в судовому порядку.

Відповідно до ст. 772 ЦК України, наймач, який затримав повернення речі наймодавцеві, несе ризик її випадкового знищення або випадкового пошкодження. В даному випадку мова йде про відповідальність наймача не на принципі вини, а на принципі ризику.

У ч.1 ст. 782 ЦК України, зазначено, що наймодавець має право відмовитися від договору найму і вимагати повернення речі, якщо наймач не вносить плату за користування річчю протягом трьох місяців підряд. Норма даної статті не поширюється на відносини прокату, оскільки в Порядку містяться спеціальні правила реалізації цього права наймодавцем. Так, відповідно до п. 2.12. Порядку, наймодавець може пред'явити наймачу вимогу в достроковому поверненні ним предмета прокату, якщо наймач не вніс належної оплати протягом одного місяця з установленого договором дня платежу.

Згідно ст. 784 ЦК України, наймач має право вимагати розірвання договору найму, якщо: наймодавець не виконує свого обов'язку щодо проведення капітального ремонту речі. Відповідно до ч.3 ст. 791 ЦК України, на наймодавця окрім капітального, покладено обов'язок щодо проведення поточного ремонту речі. Отже, наймач також має право вимагати розірвання договору прокату в разі непроведення наймодавцем поточного ремонту речі.

Якщо наймодавець доведе, що пошкодження речі сталося з вини наймача, внаслідок порушення ним правил експлуатації та утримання предмета прокату, а також порушення (пошкодження) пломб, то в такому разі, ремонт цього предмета здійснюється за рахунок наймача з урахуванням вартості деталей та вузлів на час розрахунку і транспортування цього предмета.

У разі пошкодження наймачем предмета прокату, яке може бути усунуто шляхом ремонту, наймач сплачує вартість ремонту згідно з діючими тарифами.

Відповідно до п. 4.8. Порядку, якщо наймач допустив погіршення стану предмета прокату, то він повинен відшкодувати завдані збитки, за винятком зносу, якщо не зможе підтвердити, що погіршення стану предмета відбулося не з його вини. Дане правило узгоджується із ст. 779 ЦК України.

Якщо предмет прокату став повністю непридатним, то наймач за згодою наймодавця може повернути рівноцінний предмет, який відповідає за якістю предмету прокату, що вийшов з ладу, або предмет аналогічної моделі чи сплатити його вартість з урахуванням зносу за цінами, що діють на час розрахунку. Після цього несправний предмет прокату, яким користувався наймач, переходить у власність наймача.

При втраті наймачем предмета прокату або доведенні його до повної непридатності він повинен відшкодувати вартість цього предмета з урахуванням зносу за цінами, що діють на час розрахунку, якщо інше не передбачено умовами договору прокату, та завдані наймодавцю збитки (вартість прокату, пені за прострочення платежу на момент відшкодування збитків).

При відмові добровільного розрахунку або ухиленні наймача від повернення предмета прокату, вилучення його, стягнення збитків за невиконання умов договору побутового прокату (заборгованості за оплатою прокату і пені) проводяться за позовом наймодавця через суд.

З ініціативи наймача договір прокату може бути розірваний у будь-який час при умові повернення предмета прокату наймодавцю та оплати за фактичний час користування предметом прокату, а також пені в разі порушення термінів оплати користування цими предметами. При цьому, відповідно до ч.2 ст. 790 ЦК України, плата за прокат речі, що сплачена наймачем за весь строк договору, зменшується відповідно до тривалості фактичного користування річчю.

Цивільний кодекс України встановлює до відносин, що впливають з договору прокату, скорочений строк позовної дав-

ності. Строк в один рік встановлюється для таких вимог, що впливають з відносин договору прокату: а) вимог наймодавця про відшкодування збитків у зв'язку з пошкодженням речі, яку було передано у користування наймачеві; б) вимог наймача про відшкодування витрат на поліпшення речі. До всіх інших вимог, які сторони відносин прокату можуть пред'являти одна одній, застосовуються загальні положення про позовну давність, визначені главою 19 ЦК України.

Ч.2 ст. 786 ЦК встановила момент початку перебігу строку позовної давності за вимогами наймодавця та наймача. Так, перебіг позовної давності щодо вимог наймодавця починається з моменту повернення речі наймачем. У свою чергу, перебіг позовної давності щодо вимог наймача починається з моменту припинення договору прокату. Зазначене правило застосовують як до вимог сторін договору прокату, які передбачені ч.1 ст. 786 ЦК, так і до будь-яких інших вимог наймодавця та наймача.

Висновки. Отже, невиконання та неналежне виконання договору прокату тягне правові наслідки для сторони, яка його допустила: чи то наймодавця, чи наймача. Такими правовими наслідками можуть бути (ст.611 ЦК): припинення зобов'язання внаслідок односторонньої відмови від зобов'язання, якщо це встановлено договором або законом, або розірвання договору; зміна умов зобов'язання; відшкодування збитків та моральної шкоди. Перелік зазначених правових наслідків, що настають у разі порушення чи недотримання умов договору прокату, не є вичерпним, спеціальними цивільно-правовими нормами (глави 58 параграфів 1, 2 ЦК України, Порядку та Закону України „Про захист прав споживачів”), а також самим договором може передбачатися й можливість настання інших правових наслідків. Закріплення та використання інших санкцій у договорі прокату тільки підвищує можливість належного виконання його умов.

На підставі проведеного дослідження, розроблені пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства у сфері відповідальності за порушення договору прокату, що може бути враховано при подальших наукових пошуках.

1. *Vienna Convention on the law of treaties. Concluded at Vienna on 23 May 1969 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.admiraltylawguide.com/conven/lawoftreaties1969.html>;*
2. *Цивільний кодекс України. – Х.: Одиссей, 2011. – 376 с.;*
3. *Про затвердження Порядку надання у тимчасове користування громадянам предметів культурно-побутового призначення та господарського вжитку: Наказ Українського союзу об'єднань, підприємств і організацій побутового обслуговування населення № 46 від 16.12.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0025-00>;*
4. *Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991 р. № 1023-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>;*
5. *Томчишен С. Консенсуальна природа договору майнового найму/ С. Томчишен. – Вісник академії правових наук України. – 2005. - №4 (43). – С. 257;*
6. *Мороз О.В. Цивільно-правова відповідальність за порушення сторонами умов договору // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.- Х., 2009. – Вип. 45. – С. 188-194;*
7. *Петрищева Г.И. Правовые вопросы бытового проката / Г.И. Петрищева. – Изд-во Ленинградского университета, Правоведение. – 1963. - №2. – С. 208;*
8. *Мороз О.В., Мороз М.В. Права та обов'язки сторін за договором найму, 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoznavec.com.ua/period/article/3547/%CE>.*

Федорончук А.В. Правові наслідки порушення умов договору прокату

У даній статті, на основі аналізу норм цивільного законодавства досліджуються підстави та порядок притягнення до юридичної відповідальності сторін договору прокату, а також правові наслідки, що настають у випадку порушення чи недотримання умов такого договору однією зі сторін. Обґрунтовується можливість настання окремих правових наслідків та необхідність закріплення їх в чинному законодавстві. Встановлено, що санкції за порушення умов договору прокату, можуть бути передбачені як загальними, так і спеціальними цивільно-правовими нормами. А вибір конкретної санкції залежить від характеру допущеного порушення.

Ключові слова: договір прокату, відповідальність, обов'язок, виконання чи неналежне виконання умов договору, розірвання договору.

Федорончук А.В. Правовые последствия нарушения условий договора проката

В данной статье, на основании анализа норм гражданского законодательства исследуются основания и порядок привлечения к юридической ответственности сторон договора проката, а также правовые последствия, наступающие в случае нарушения или несоблюдения условий такого договора одной из сторон. Обосновывается возможность наступления отдельных правовых последствий и необходимость закрепления их в действующем законодательстве. Установлено, что санкции за нарушение условий договора проката, могут быть предусмотрены как общими, так и специальными гражданско-правовыми нормами. А выбор конкретной санкции зависит от характера допущенного нарушения.

Ключевые слова: договор проката, ответственность, обязанность, невыполнение или ненадлежащее выполнение условий договора, расторжение договора.

Fedoronchuk A.V. The legal consequences of breach of contract hire

This article, based on an analysis of the civil law and procedure examines reasons bringing to responsibility parties to the contract of hire, and the legal consequences that occur in case of violation or non-compliance with the terms of this agreement by either party.

Thus, failure and improper performance of the contract of hire entails legal consequences for the parties, which allowed it: either the landlord or tenant. These legal consequences may be (ar.611 CC) terminates the obligation as a result of unilateral waiver of liability if it is established by contract or law, or breach of contract; change the obligation; damages and moral damages. The list of these legal consequences that occur in violation of or failure to comply with the contract of hire is not exhaustive, special civil law (Chapter 58 paragraphs 1, 2 CC of Ukraine and Order), and thus the contract can be provided and the possibility of other legal consequences. Consolidation and use of other sanctions in the contract hire only increases the possibility of proper implementation of its provisions.

Based on the research, developed proposals to improve current legislation on liability for breach of contract hire that can be taken into account in further research.

Keywords: contract hire, responsibility, duty, performance or improper performance of the contract, termination of the contract.

Шиманська Н.С.

ПРОБЛЕМИ ДОКАЗУВАННЯ ПРИ ЗАХИСТІ ПРАВ ПАЦІЄНТА У МЕДИЧНИХ СПРАВАХ

УДК 34:614

Актуальність теми. Сьогодні відслідковується непоодинокі випадки дефектів надання медичної допомоги, а також неналежного виконання медичними працівниками своїх обов'язків, наслідком яких досить часто є летальний кінець. Тому захист прав